

Stella Strzemecka, *Dzieci polskich imigrantów w Norwegii. Adaptacja z perspektywy dzieci, młodych dorosłych, ekspertów i państwa norweskiego na przełomie XX i XXI wieku*,
Kraków: Oficyna Wydawnicza KAAFM, 2023, 377 ss.

W swojej pracy zatytułowanej *Dzieci polskich imigrantów w Norwegii. Adaptacja z perspektywy dzieci, młodych dorosłych, ekspertów i państwa norweskiego na przełomie XX i XXI wieku* dr Stella Strzemecka podjęła niezwykle aktualny temat, który analizuje z punktu widzenia osoby prowadzącej działalność zarówno naukową, jak i dydaktyczną, warsztatową i szkoleniową. Autorka zwraca uwagę na to, że w świecie praktycznie nieograniczonej mobilności, niezwykle zglobalizowanym i oplecionym kablami światłowodowymi doświadczenie migracyjne ma (przede wszystkim) twarz dziecka. Z pasją i zaangażowaniem podejmuje ona próbę analitycznego ujęcia bogactwa doświadczeń dzieci polskich imigrantów i młodych dorosłych w Norwegii, (nie)zwykłego pod wieloma względami (k)raju, który, co prawda, bryluje w wielu światowych rankingach, ale jak każdy (k)raj ma też swój cień, np. kontrowersje wokół Barnevernetu (Służba Ochrony Praw Dziecka lub Służba Opieki nad Dziećmi, tłumaczone również jako Urząd ds. Ochrony Praw Dziecka) (Strzemecka 2023: 82–86). Norwegia jest nie tylko ważnym i interesującym obszarem badań ze względu na mieszkających tam polskich imigrantów i imigrantki, ale także jako państwo, które odchodzi od pluralistycznego modelu integracji, podążając ku miękkiemu modelowi asymilacyjnemu (Strzemecka 2023: 70–71). Warto przy tym wspomnieć, że dzieci imigrantów definiowane są w tej publikacji jako osoby, których co najmniej jeden rodzic urodził się w obcym kraju (Strzemecka 2023: 31).

Zrekonstruowanie przez dr Strzemecką proces adaptacji dzieci polskich imigrantów w Norwegii na przełomie XX i XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem ich doświadczeń szkolnych, jest niezwykle cenne w świetle częstego marginalizowania perspektywy dzieci imigrantów w badaniach społecznych (głównie do końca XX wieku) oraz postrzegania ich w kategorii „pasywnych, zależnych od dorosłych podmiotów” (Strzemecka 2023: 136, 296). Na książkę Stelli Strzemeckiej, która eksploruje meandry procesu adaptacji dzieci i młodych dorosłych w norweskiej przestrzeni społeczno-instytucjonalnej, składa się osiem rozdziałów. W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Adaptacja dzieci imigrantów: stan wiedzy z przełomu XX i XXI wieku* autorka dokonuje przeglądu wybranych koncepcji przystosowania społecznego dzieci imigrantów, dylematów terminologicznych, a także adaptacji dzieci imigrantów w świetle wybranych badań światowych. Rozdział drugi pt. *Norweskie państwo opiekuńcze i polityka integracyjna na przełomie XX i XXI wieku* wprowadza nas w wybrane elementy norweskiego modelu polityki społecznej i integracyjnej wobec dzieci imigrantów oraz kształtuje obraz Norwegii jako państwa opiekuńczego i kraju imigracyjnego. Z kolei rozdział trzeci pt. *Metodologia badania: odkrywanie*

uwarunkowań adaptacji prezentuje podejście metodologiczne autorki, wybrane metody badawcze oraz etyczne aspekty badania. Trzy kolejne rozdziały: *Migracja widziana z perspektywy dzieci polskich imigrantów i młodych dorosłych w Norwegii*, *Życie szkolne w ujęciu dzieci polskich imigrantów i młodych dorosłych w Norwegii* oraz *Tożsamość dzieci polskich imigrantów i młodych dorosłych w Norwegii* tworzą swoistą triadę, która mogłaby nosić zbiorczą nazwę „okiem dziecka” lub „nic o nas bez nas”. To właśnie dzięki nim uzyskujemy wgląd w kluczowe wymiary adaptacji w ramach środowiska szkolnego, pierwsze momenty w klasie integracyjnej i norweskiej szkole, a także szkolną różnorodność, codzienne wyzwania związane z mobbingiem, pozycją w klasie czy stereotypami narodowymi. Ponadto rozdział szósty, traktujący o tożsamości dzieci polskich imigrantów i młodych dorosłych w Norwegii, przenosi nas w hybrydalną przestrzeń wielojęzyczności, wielokulturowości oraz zawiłych relacji rówieśniczych i rodzinnych widzianych oczami dzieci imigrantów. Dziecięca perspektywa tych trzech rozdziałów zrównoważona zostaje w rozdziale siódmym, w którym w kwestii adaptacji dzieci polskich imigrantów w Norwegii głos oddany zostaje ekspertom. Dzięki takiemu podejściu poznajemy nie tylko ekspercką wiedzę podręczną odnośnie do przystosowania społecznego i doświadczeń adaptacyjnych dzieci, ale także sposób, w jaki założenia norweskiej polityki społecznej i integracyjnej wobec dzieci imigrantów w Norwegii współbrzmia z zawodowymi i prywatnymi doświadczeniami ekspertów oraz działaniami, które podejmują oni wobec dzieci polskich imigrantów i ich rodzin. Rozdział ósmy *Życie szkolne* poświęcony jest adaptacji dzieci imigrantów poprzez sprawczość dzieci oraz dialog międzygeneracyjny i międzyinstytucjonalny, które z kolei przy zapewnieniu odpowiednich warunków mogą przyczynić się do harmonizacji społecznej. Ponadto rozdział ten zawiera rekomendacje dla polskich rodzin migracyjnych w Norwegii, polskich i norweskich władz, norweskich szkół oraz polskich i społecznych szkół w Norwegii co do możliwych kierunków dalszych działań praktycznych.

Wybór szkoły jako szczególnej dla procesu adaptacji przestrzeni, gdzie zachodzą zjawiska o charakterze (trans-)formującym, nie jest przypadkowy. Dr Stella Strzemecka wielokrotnie podkreśla, że szkoła w doświadczeniu migracyjnym zostawia wyraźny ślad biograficzny, stanowi swoisty mikroświat i centralny punkt odniesienia (Strzemecka 2023: 297, 308). To kluczowe środowisko negocjowania własnej tożsamości, nawiązywania relacji, wchodzenia w interakcje, doświadczania niepewności i radzenia sobie z rzeczywistością transnarodową (Strzemecka 2023: 34–39). Dzieciom polskich imigrantów w Norwegii szkoła ukazuje się jako przestrzeń „pomiędzy”: pomiędzy tym, co znane a tym, co jeszcze nieoswojone; tym, co bezpieczne i określone a tym, co nieprzewidywalne, a nawet nieprzyjemne (na przykład mobbing, izolacja, poczucie inności i nieprzystawalności). Choć ten swoisty „inkubator wielokulturowości” (Strzemecka 2023: 196) daje wsparcie i możliwość rozwoju wyjątkowych kompetencji, może również generować poczucie rozdarcia, bycia w ciągłym rozkroku, z obciążeniem w postaci dylematów tożsamościowych, presji otoczenia lub niespójnej wizji samego (samej) siebie. Czy proces

adaptacji przebiegnie pomyślnie, czy też będzie potęgował wrażenie „nieodnawiania się” (Strzemecka 2023: 309), zależy od działań i zaangażowania zarówno samych dzieci imigrantów, jak i ich rodziców, bliskich, szkoły, instytucji oraz szeroko pojętego otoczenia. W przypadku tak delikatnej materii, jak doświadczenie migracyjne i proces adaptacji dzieci, która z natury jest procesem dynamicznym, nieprzewidywalnym, złożonym i zindywidualizowanym, niezwykle istotną rolę odgrywają osoby badające te zjawiska oraz ich podejście do zaprojektowania procesu badawczego w taki sposób, aby nie tylko dostarczył przełomowych wyników, ale przede wszystkim uwzględnił dobro i komfort uczestniczących w nim dzieci imigrantów i młodych dorosłych.

W trakcie lektury książki dr Stelli Strzemeckiej nietrudno dostrzec jej dążenie do przywrócenia dzieciom i ich doświadczeniom należnego, centralnego miejsca w rozważaniach na tematy związane z migracjami. Ta „dzieciocentryczna” reorientacja badań przywołuje w mojej ocenie podstawowe założenia filozofii montessoriańskiej (Bednarczuk 2016: 9–10). Akcentując konieczność oszacowania i docenienia indywidualnej pracy adaptacyjnej jednostek (Strzemecka 2023: 296), autorka doprowadza do upodmiotowienia dzieci poprzez uznanie i uwzględnienie w trakcie badań ich potrzeb poznawczych, emocjonalnych i fizycznych. Swoim czułym analitycznym okiem obejmuje ona nie tylko ich wypowiedzi udzielone podczas wywiadów, ale również bacznie obserwuje ich rysunki, pokoje czy przestrzeń domową (Strzemecka 2023: 147). Uczestniczące w badaniach dzieci imigrantów dzielą się w bezpiecznym środowisku i przyjaznej atmosferze swoimi opiniami, doświadczeniami, spostrzeżeniami, odczuciami oraz sposobami radzenia sobie z wyzwaniami. Tymczasem rola dorosłych, w tym ekspertów, sprowadzona została do bycia współtowarzyszami w podróży dzieci imigrantów i młodych dorosłych ku w pełni zintegrowanej tożsamości hybrydalnej (Strzemecka 2023: 134).

Czemu ma to służyć? Przede wszystkim stworzeniu wspierającej przestrzeni do optymalnego rozwoju dzieci imigrantów w procesie adaptacji. W swej publikacji dr Stella Strzemecka obiera kurs na dobro dziecka rozumiane wielowymiarowo jako porzucenie asymetrycznych relacji w procesie adaptacji, która ma się dokonywać poprzez sprawczość dzieci, dialog międzygeneracyjny i międzyinstytucjonalny (Strzemecka 2023: 134). Warto pamiętać, że dzieci imigrantów pełnią rozmaite role: od pośredników językowych dla rodziców niewładających językiem norweskim, organizatorów życia rodzinnego, poprzez pełnoetatowych tłumaczy, aż do ekspertów kulturowych czy transnarodowych ambasadorów (Strzemecka 2023: 221, 309). Ta dwujęzyczność (wielojęzyczność) i wielokulturowość może stanowić na początku obciążenie, a z upływem czasu – unikatowy zasób, tak potrzebny, by stać się adaptacyjnymi ekspertami gotowymi do szeroko rozumianej partycypacji (Strzemecka 2023: 313) czy tutoringu rówieśniczego (Strzemecka 2023: 305). W pewnym sensie praca badawcza dr Stelli Strzemeckiej nawiązuje do koncepcji osobowości autorskiej, czyli kształtowania się ludzi samodzielnych, niezależnych, autonomicznych (Bednarczuk 2016: 354).

Publikacja ta ma także wyjątkowy walor refleksyjno-praktyczny. Autorka nie tylko dokonuje wielopoziomowej i wielowymiarowej analizy złożonego zjawiska społecznego, ale również zachęca do krytycznego spojrzenia na te kwestie, formułuje rekomendacje wyznaczające kierunki badań i działań praktycznych oraz stawia kluczowe pytania o zmianotwórczym potencjale:

Czy krytyczna dyskusja na temat adaptacji dzieci imigrantów jest możliwa we współczesnej, socjaldemokratycznej i „superróżnorodnej” Norwegii oraz – szerzej – na świecie? Jaki wpływ powinna wywierać osoba z doświadczeniem migracyjnym, by zmieniać funkcjonujący model adaptacji na poziomie szkolnym i krajowym? Czy jest możliwa, a jeśli tak, to jaka powinna być, uniwersalna strategia adaptacji w erze migracji dzieci, aby odpowiadać na realne potrzeby i cele zarówno dziecka i jego rodziny, jak i kraju zamieszkania oraz kraju pochodzenia/przodków? (Strzemecka 2023: 313).

Marta Skorek

Uniwersytet Gdański

<https://orcid.org/0000-0001-6808-4085>

Bibliografia

Bednarczuk, B. (2016). *Osobowość autorska absolwentów klas Montessori w perspektywie doświadczeń i celów życiowych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.